

УДК 340.12(477)

АЛІМЕНТИ НА ДИТИНУ В УКРАЇНІ CHILD SUPPORT IN UKRAINE

Петреченко С.А.,
*кандидат юридичних наук, викладач кафедри цивільного права та процесу
Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького*

У статті розглядаються проблемні питання виконання батьками обов'язку щодо утримання дітей. Проаналізовано відповідальність за ухилення від сплати аліментів. Висвітлено значення аліментів для нормального розвитку дитини.

Ключові слова: батьки, дитина, аліменти, утримання дитини, позбавлення батьківських прав.

В статье рассматриваются проблемные вопросы выполнения родителями обязанности по содержанию детей. Проанализирована ответственность за уклонение от уплаты алиментов. Раскрыто значение алиментов для нормального развития ребенка.

Ключевые слова: родители, ребенок, алименты, содержание ребенка, лишение родительских прав.

The article deals with the problematic issues obligation to perform parents of dependent children. Analyzed the evasion of payment of alimony. Deals importance of maintenance for normal development.

Key words: parent, child, child support, child support, termination of parental rights.

Актуальність теми. Аліменти на дитину є болючим питанням багатьох жінок. Аліменти можуть сплачуватись добровільно або ж примусово за рішенням суду. Відповідно до Сімейного кодексу України (далі – СК України), батьки мають рівні обов'язки щодо утримання дитини до досягнення нею повноліття. В Україні дуже часто діти залишаються з матір'ю, й аліменти має сплачувати батько. Більшість тих аліментів (як засвідчує практика) дітям не вистачає, або чоловіки взагалі ухиляються від сплати аліментів. Чому так? Їм не потрібні власні діти? Вони що не розуміють, що дитина щодня хоче їсти, пити? А якщо дитина захворіє, то де ж брати кошти для лікування й утримання малолітніх чи неповнолітніх дітей? У ст. 8 Закону України «Про охорону дитинства» визначено, що кожна дитина має право на рівень життя, достатній для її фізичного, інтелектуального, морального, культурного, духовного та соціального розвитку. Як вижити тим жінкам, які мають дитину, дітей без чоловіка? Удяднути, узутти, зібрати в садочок, школу, на додаткові заняття. А це все в Україні з урахуванням курсу гривні до іноземної валюти дорого коштує. Офіційні зарплати дуже низькі за розміром, тому не вистачає ні жінкам із дітьми, ні чоловікам-платникам аліментів. Тому на сьогодні проблема утримання дитини є досить актуальною.

Варто зауважити, що інституту аліментних зобов'язань у науці сімейного права приділена значна увага. Проте певна частина монографічних досліджень була проведена з позицій сімейного законодавства часів існування Радянського Союзу (В.П. Юрасов, М.В. Антокольський, А.М. Рябець, О.І. Пергамент). У багатьох роботах, які були проведені вже в період існування сучасного сімейного законодавства України (І.В. Жилінкова, Л.В. Афанасьєва, Л.В. Сапейко, В.А. Кройтор), справді, було реалізовано ідею комплексного підходу до багатьох проблем цього інституту загалом. Проте нині багато проблем інституту аліментних зобов'язань і питання самого порядку стягнення аліментів на неповнолітніх дітей потребують подальшого наукового дослідження. Крім того, проблему аліментних зобов'язань необхідно розглядати комплексно, а не лише з правового погляду.

Мета статті полягає в дослідженні особливостей сплати аліментів на дитину та їх значення для нормального розвитку дитини. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: проаналізувати законодавчі підстави для стягнення аліментів; дослідити особливості притягнення до відповідальності за ухилення від сплати аліментів; висвітлити сучасні проблеми аліментних відносин щодо утримання батьками дітей.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 180 СК України, батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття. Це означає, що закон покладає на батьків обов'язок щодо надання утримання своїм неповнолітнім дітям, тобто дітям, які не досягли 18 років. Обов'язок батьків утримувати своїх дітей виникає з моменту їх на-

родження та зберігається до досягнення дітьми повноліття. Такий обов'язок не припиняється й у тому випадку, коли діти набувають повну дієздатність до досягнення ними повноліття при укладанні шлюбу у випадку зниження їм шлюбного віку. Лише після досягнення повноліття діти втрачають право на утримання.

Обов'язок утримувати дитину є рівною мірою обов'язком як матері, так і батька, причому, обов'язком особистим, індивідуальним, а не солідарним. Батьки зобов'язані утримувати свою дитину незалежно від того, одружені вони чи ні (у випадку народження дитини під час фактичних шлюбних відносин), розірвано їх шлюб чи ні. Обов'язок щодо утримання зберігається й тоді, коли дитина народилася у шлюбі, який пізніше було визнано недійсним, а також і у випадку позбавлення батьківських прав батьків [7].

Згідно зі ст. 181 СК України, способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину визначаються за домовленістю між ними. Крім того, той із батьків, хто проживає окремо від дитини, може брати участь у її утриманні у грошовій і (або) натуральній формі. За рішенням суду кошти на утримання дитини (аліменти) присуджуються в частці від доходу її матері, батька й (або) у твердій грошовій сумі. Проте досить часто батьки ухиляються від обов'язку утримувати дитину, мотивуючи це тим, що не мають постійного доходу. Але навіть якщо і є зарплата чи інший дохід, чоловіки не спішать утримувати своїх рідних дітей. Чому?

У разі невиконання в добровільному порядку обов'язку щодо сплати зобов'язаною особою аліментів їх із нього можна стягнути в судовому порядку. Стягнення аліментів у судовому порядку можливе лише за відсутності домовленості про сплату аліментів. В іншому випадку необхідно насамперед розірвати договір про сплату аліментів і після цього звернутися з вимогою про стягнення аліментів [8].

Несплата аліментів, злісне ухилення від аліментів тягне за собою кримінальну відповідальність.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 164 Кримінального кодексу України (далі – КК України), злісне ухилення від сплати встановлених рішенням суду коштів на утримання дітей (аліментів), а також злісне ухилення батьків від утримання неповнолітніх або працездатних дітей, що перебувають на їх утриманні, карається штрафом від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або громадськими роботами на строк від вісімдесяти до ста двадцяти годин, або виправними роботами на строк до одного року, або обмеженням волі на строк до двох років. Варто зауважити, що ч. 2 ст. 164 КК України передбачає, що те саме діяння, учинене особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, карається громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк від двох до трьох років.

Варто зауважити, що під злісним ухиленням від сплати коштів на утримання дітей (аліментів) або на утримання непрацездатних батьків слід розуміти будь-які діяння боржника, спрямовані на невиконання рішення суду (приховування доходів, зміну місця проживання чи місця роботи без повідомлення державного виконавця тощо), які призвели до виникнення заборгованості зі сплати таких коштів у розмірі, що сукупно становлять суму виплат за шість місяців відповідних платежів [6].

Як засвідчує судова практика, дуже важко довести, що відбувається злісне ухилення від сплати аліментів. Який вихід? Як же прожити, точніше сказати, вижити тим жінкам, які виховують і

утримують самостійно своїх дітей? Відповідно до українського законодавства, виходу немає, окрім того, щоб оформити соціальну допомогу, яка є дуже мізерною. Ч. 2 ст. 182 СК України передбачає, що мінімальний розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 30% прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, окрім випадків, коли розмір аліментів визначається у твердій грошовій сумі.

Прожиткові мінімуми для різних категорій населення на 2015 р. в Україні встановлюються Законом «Про Державний бюджет на 2015 рік» за поданням Міністерства фінансів.

Отже, мінімальний розмір аліментів на одну дитину у 2015 р. становитиме таке:

Місяці 2015 року	Для дитини віком до 6 років	Для дитини віком від 6 до 18 років	Прожитковий мінімум дітей віком до 6 років	Прожитковий мінімум дітей віком від 6 до 18 років
січень	319,50 грн.	398,10 грн	1 065 грн	1 327 грн
лютий	319,50 грн.	398,10 грн	1 065 грн	1 327 грн.
березень	319,50 грн	398,10 грн	1 065 грн	1 327 грн
квітень	319,50 грн	398,10 грн	1 065 грн	1 327 грн
травень	319,50 грн	398,10 грн	1 065 грн	1 327 грн
червень	319,50 грн	398,10 грн	1 065 грн	1 327 грн
липень	319,50 грн.	398,10 грн	1 065 грн	1 327 грн
серпень	319,50 грн	398,10 грн	1 065 грн	1 327 грн
вересень	319,50 грн	398,10 грн	1 065 грн	1 327 грн
жовтень	319,50 грн	398,10 грн	1 065 грн	1 327 грн
листопад	319,50 грн	398,10 грн	1 065 грн.	1 327 грн
грудень	326,40 грн	406,80 грн	1 088 грн	1 356 грн

Провівши опитування, ми дійшли висновку, що таким жінкам найчастіше допомагають батьки або вони самі працюють, позбавляючи дитини необхідної уваги та догляду.

Як вирішити зазначену проблему? Можна позбавити особу, яка відмовляється від виконання батьківського обов'язку утримувати свою дитину, батьківських прав. Ст. 166 СК України визначено правові наслідки позбавлення батьківських прав. Так, особа втрачає особисті немайнові права щодо дитини та звільняється від обов'язків щодо її виховання; перестає бути законним представником дитини; втрачає права на пільги й державну допомогу, що надаються сім'ям із дітьми; не може бути усиновлювачем, опікуном і піклувальником; не може одержати в майбутньому тих майнових прав, пов'язаних із батьківством, які вона могла б мати в разі своєї непрацездатності (право на утримання від дитини, право на пенсію та відшкодування шкоди в разі втрати годувальника, право на спадкування); втрачає інші права, основані на спорідненості з дитиною.

Особа, позбавлена батьківських прав, не звільняється від обов'язку щодо утримання дитини. Вод-

ночас із позбавленням батьківських прав суд може на вимогу позивача або за власної ініціативи вирішити питання про стягнення аліментів на дитину.

Висновки. Отже, законодавство України закріплює обов'язок батьків утримувати сою дитину до досягнення нею повноліття (або до завершення навчання). Матеріальні кошти є надзвичайно важливими для виховання дитини в сучасному світі. Тому з метою забезпечення нормального життєвого рівня дітей законодавством передбачений інститут утримання дітей батьками.

Проте досить часто батьки відмовляються від виконання такого важливого обов'язку. КК України передбачена відповідальність за злісне ухилення від сплати аліментів. Також особу, яка відмовляється від утримання дитини, можна позбавити батьківських прав. Та чи допоможуть ці «покарання» для одного з батьків власне дитині?

Варто зауважити, що вирішувати проблему несплати аліментів на утримання дітей потрібно комплексно, не обмежуючись лише внесенням змін у законодавство. Необхідно також зосередити увагу на орієнтації суспільства на головних сімейних цінностях сучасної людської цивілізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
4. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
5. Мельник М.І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / М.І. Мельник, М.І. Хавронюк. – 4-те вид., переробл. та доповн. – К. : Юридична думка, 2007. – 1184 с.
6. Сташис В.В. Кримінальний кодекс України : [науково-практичний коментар] / В.В. Сташис, В.Я. Тацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://radniki.at.ua/board/naukovo_praktichni_komentari_do_kodeksiv_ta_zakoniv/23-1-0-53.
7. Гузь Л.Є. Судово-практичний коментар до Сімейного кодексу України / Л.Є. Гузь, А.В. Гузь. – Х. : Видавничий будинок «ФАКТОР», 2011. – 576 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/sku/87-sku/3374-180.html>.
8. Кройтор В.А. Особливості порядку стягнення аліментів на неповнолітніх дітей / В.А. Кройтор // Університетські наукові записки. – 2013. – № 1 (45). – С. 86–93.